

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-479-5-12>

**CONTEMPORARY APPROACHES TO IMPLEMENTING
PHYSICAL AND SPORTS REHABILITATION FOR CHILDREN
AGED 8–11 WITH INTELLECTUAL AND PHYSICAL
DEVELOPMENTAL DISABILITIES**

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ
ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ
8–11 РОКІВ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО
І ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ**

Kachur Ye. Yu.

*Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Physical and Sports Rehabilitation and
Sports and Active Games
Dragomanov Ukrainian State University
Kyiv, Ukraine*

Качур Є. Ю.

*кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри фізкультурно-
спортивної реабілітації та спортивних
і рухливих ігор
Український державний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Kovalchuk B. R.

*Graduate student, Department of Physical
and Sports Rehabilitation and Sports
and Active Games
Dragomanov Ukrainian State University
Kyiv, Ukraine*

Ковальчук Б. Р.

*магістрант кафедри фізкультурно-
спортивної реабілітації та спортивних
і рухливих ігор,
Український державний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Sushchenko L. P.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department
of Physical and Sports Rehabilitation
and Sports and Active Games
Dragomanov Ukrainian State University
Kyiv, Ukraine*

Сущенко Л. П.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри фізкультурно-
спортивної реабілітації та спортивних
і рухливих ігор
Український державний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

За даними ВООЗ, розумова відсталість виявляється у 1–3% населення світу. Це пояснюється значною кількістю перинатальних патологій, погіршенням екологічної ситуації, а також підвищенням рівня і якості медичної допомоги, що призвело до збільшення кількості дітей, які виживають з вадами розвитку та дефектами центральної нервової системи.

Стійкі відхилення в пізнавальній діяльності внаслідок органічного ураження центральної нервової системи характеризуються труднощами

в розумовому і фізичному розвитку, що зумовлює складнощі в соціальній адаптації людини. У дітей з такими станами виникають проблеми з навчанням, спілкуванням, самообслуговуванням та іншими аспектами повсякденного життя.

Роль фізкультурно-спортивної реабілітації у подоланні цих труднощів є надзвичайно важливою. Я. Ф. Філак підкреслює, що фізичні навантаження сприяють адаптації дітей з вадами розвитку до навколишнього світу. Особливо корисним є використання лікувальної фізичної культури з її різноманітним форм організації рухової діяльності як одного із важливих засобів соціалізації особистості дітей з порушеннями розумового і фізичного розвитку [2, с. 212].

За визначенням Н. Ф. Щекотіліної, діти з порушенням розумового і фізичного розвитку – це особи віком до 18 років, які мають стійкі відхилення у когнітивній сфері та фізичному функціонуванні організму. Ці порушення можуть проявлятися у зниженні інтелектуальних здібностей, труднощах з навчанням, проблемах з пам'яттю, увагою, мисленням та мовленням, а також в обмеженні рухової активності, порушенні координації рухів, проблемах з дрібною та великою моторикою та особливостях фізичного розвитку [4]. Такі порушення можуть бути вродженими або набутими внаслідок різних факторів і призводять до обмеження життєдіяльності дитини, ускладнюючи її взаємодію з навколишнім середовищем та соціальною адаптацію. Ці діти потребують спеціальних умов навчання, виховання та комплексної реабілітації для максимально можливого розвитку їхнього потенціалу та інтеграції в суспільство.

Q. Li, Y. Li, J. Zheng та ін. зазначають, що у закордонній науковій літературі використовують ряд термінів для позначення різних аспектів порушень розвитку, включаючи: порушення розвитку (developmental disabilities), синдром дефіциту уваги та гіперактивності, або Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), порушення навчання (learning disability), розлади аутистичного спектру, або Autism Spectrum Disorder (ASD), інтелектуальні порушення (intellectual disability) та інші затримки розвитку (other developmental delay) [6].

О. І. Форостян та Т. В. Роженко виявили, що діти з порушеннями центральної нервової системи часто мають дефекти рухового та мовленнєвого аналізаторів, особливо виражені у дошкільному віці. Ці проблеми пов'язані з недорозвиненням аналітико-синтетичної діяльності кори головного мозку, що ускладнює виконання складних рухів. Автори наголошують на необхідності враховувати фізичний розвиток, рухову підготовленість та специфіку рухових порушень для ефективної оцінки та розвитку рухових можливостей дітей з інтелектуальними порушеннями. Вони рекомендують комплексний підхід з використанням

рухливих ігор та ігрових завдань для підвищення рівня загальнофізичної підготовки та вдосконалення психічних процесів [3].

Н. М. Гончарук та І. М. Пихальський роблять ґрунтовний огляд підходів до реабілітації дітей з особливими освітніми потребами, які варіюються від створення спеціального освітнього середовища (модель В.Г. Печерського) до використання альтернативних систем комунікації (PECS) та моделювання поведінки (метод Р. Каваньоли), включаючи когнітивно-поведінкові методи (модель ABC А. Елліса), стратегії співпраці (шведська модель), розвиток комунікативних навичок (метод підтримувальної комунікації) та усвідомлення тіла (технологія М. Ч. Кнілл), а також диференційований підхід до формування соціальних навичок (типологічний підхід О. Інденбаум), що разом створюють комплексний інструментарій для соціально-психологічної реабілітації, який може бути адаптований до індивідуальних потреб кожної дитини [1].

Фізкультурно-спортивна реабілітація дітей 8–11 років з порушеннями розумового і фізичного розвитку є комплексною системою заходів, спрямованих на відновлення здоров'я та покращення функціональних можливостей організму. Навчально-реабілітаційні центри забезпечують індивідуальний підхід до кожної дитини, розробляючи програми реабілітації з урахуванням специфіки порушень, фізичного стану та освітніх потреб.

А. Hronis, R. Roberts та інші представляють програму «Fearless Me!»© (Безстрашний Я!)© як інноваційний приклад реабілітації дітей з порушеннями розумового і фізичного розвитку, особливо при поєднанні інтелектуальної недостатності (ІН) з психічними розладами. Ця мультимодальна програма когнітивно-поведінкової терапії (КПТ), розроблена для дітей з легкою та помірною ІН, які страждають від тривожності, враховує їхні нейропсихологічні особливості та включає очні сесії та онлайн-компонент. Попередні випробування показали перспективність «Fearless Me!»© у зниженні рівня тривожності, демонструючи важливість розробки спеціалізованих, науково обґрунтованих методів реабілітації для дітей з комплексними порушеннями розвитку [5].

Фізкультурно-спортивна реабілітація дітей з порушеннями розумового і фізичного розвитку набуває нових перспектив завдяки впровадженню технологій віртуальної, доповненої та змішаної реальності (VAMR), що відкриває нові можливості для підвищення ефективності реабілітаційних програм та покращення якості життя дітей з особливими потребами.

Отже, сучасні підходи до застосування засобів фізкультурно-спортивної реабілітації дітей 8–11 років з порушеннями розумового і

фізичного розвитку характеризуються комплексністю та індивідуалізацією. Вони поєднують традиційні методи фізичної реабілітації (лікувальна фізкультура, корекційна гімнастика, рухливі ігри) з інноваційними технологіями (арт-терапія, сенсорна інтеграція, віртуальна реальність). Особлива увага приділяється розвитку координації рухів, дрібної моторики, просторової орієнтації та балансу. Важливу роль відіграє залучення батьків до реабілітаційного процесу та створення міждисциплінарних команд фахівців. Ефективними виявляються ігрові методики, адаптовані фізичні вправи та технології VAMR. Ключовим аспектом є врахування індивідуальних особливостей кожної дитини та створення сприятливого емоційного фону для реабілітації.

Література:

1. Гончарук Н. М., Пихальський І. М. Характеристика інноваційних методів соціально-психологічної та фізичної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 17. С. 106-117. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2021_17_12
2. Філак Я.Ф. Лікувальна фізична культура в оздоровленні дітей із вадами інтелектуального розвитку. *УКРАЇНА. ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ*. 2019. № 2 (55). С. 212-213.
3. Форостян О. І., Роженко Т. В. Розвиток рухових навичок у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини* : матеріали V інтернет-конференції (Одеса, 17-18 листопада 2021 р.). Одеса : видавець Букаєв В. В., 2021. С. 37-40. dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13392
4. Щекотіліна Н. Ф. Інклюзія в фізичній культурі : навчальний посібник. Одеса : Університет Ушинського, 2023. 202 с.
5. Hronis, A., Roberts, R., Roberts, L. *et al.* Cognitive Behavioural Therapy for children and adolescents with intellectual disability and anxiety: a therapist manual. *Discov Psychol* **2**, 24 (2022). <https://doi.org/10.1007/s44202-021-00017-z>
6. Li Q., Li Y., Zheng J. *et al.* Prevalence and trends of developmental disabilities among US children and adolescents aged 3 to 17 years, 2018–2021. *Sci Rep* **13**, 17254 (2023). <https://doi.org/10.1038/s41598-023-44472-1>